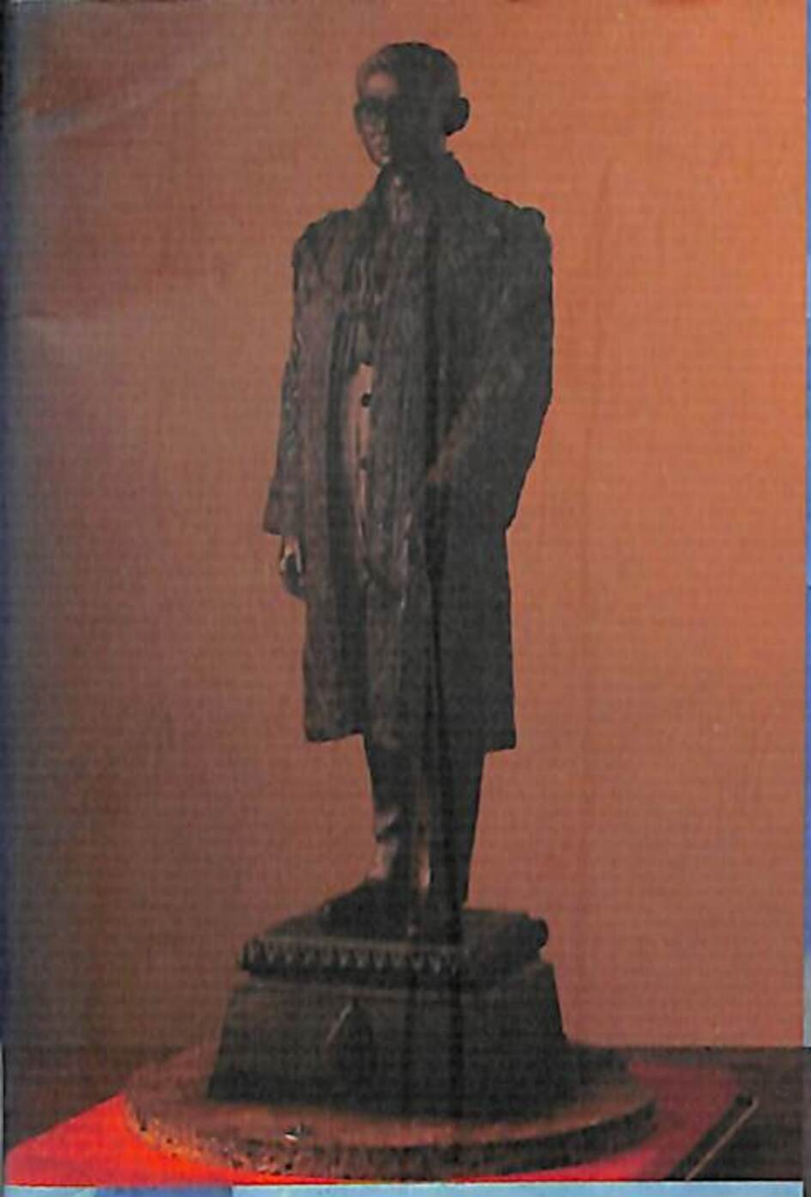

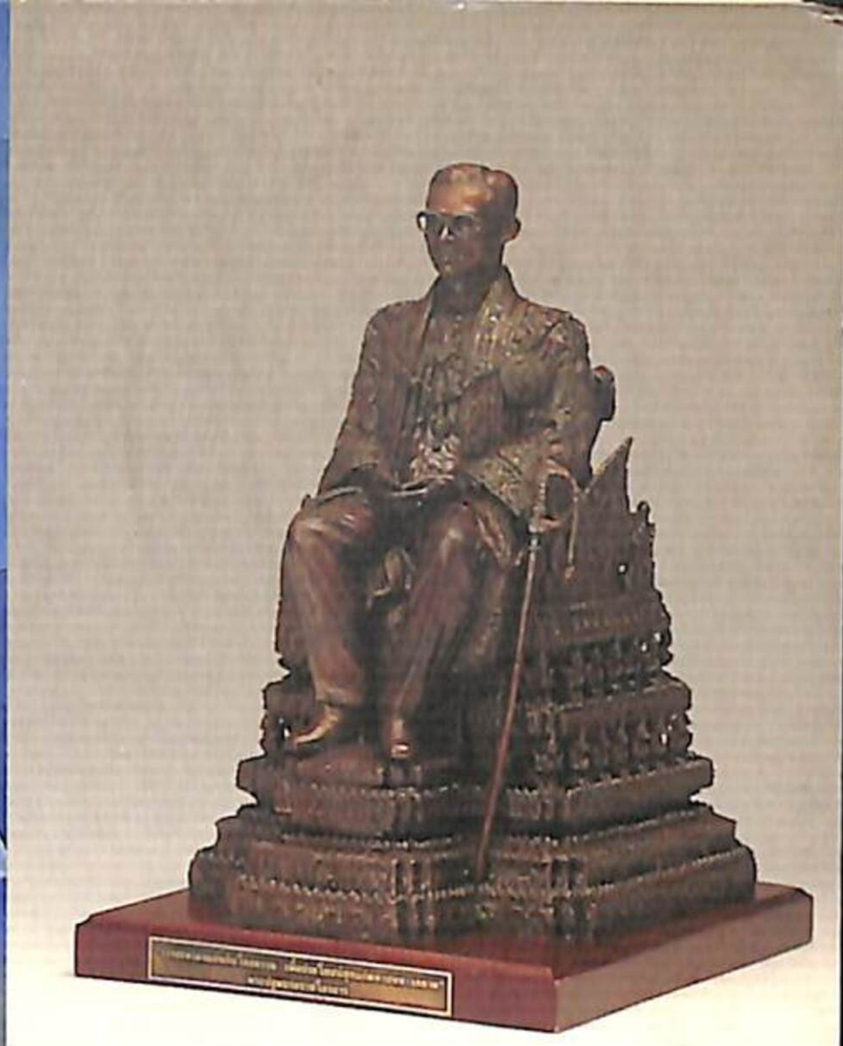

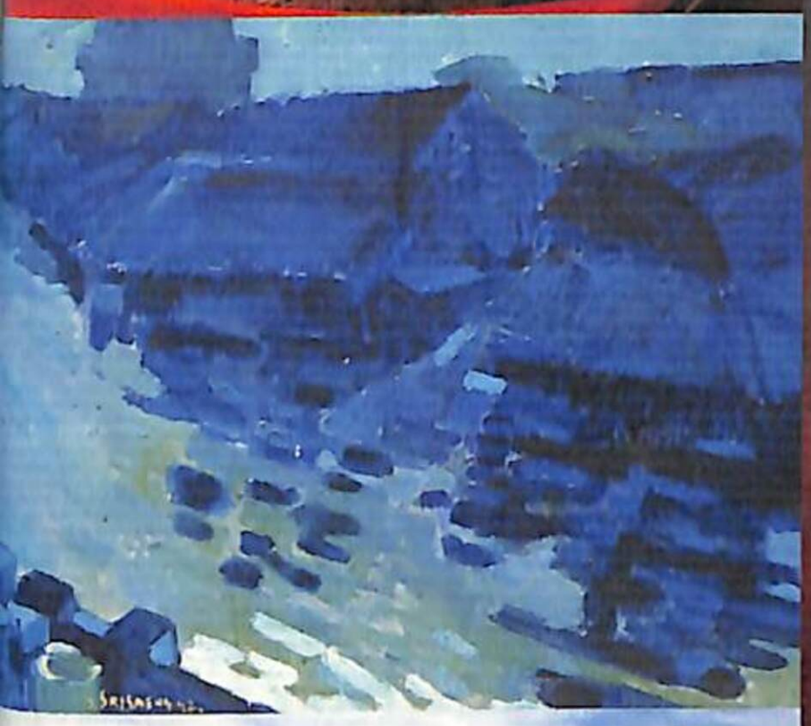

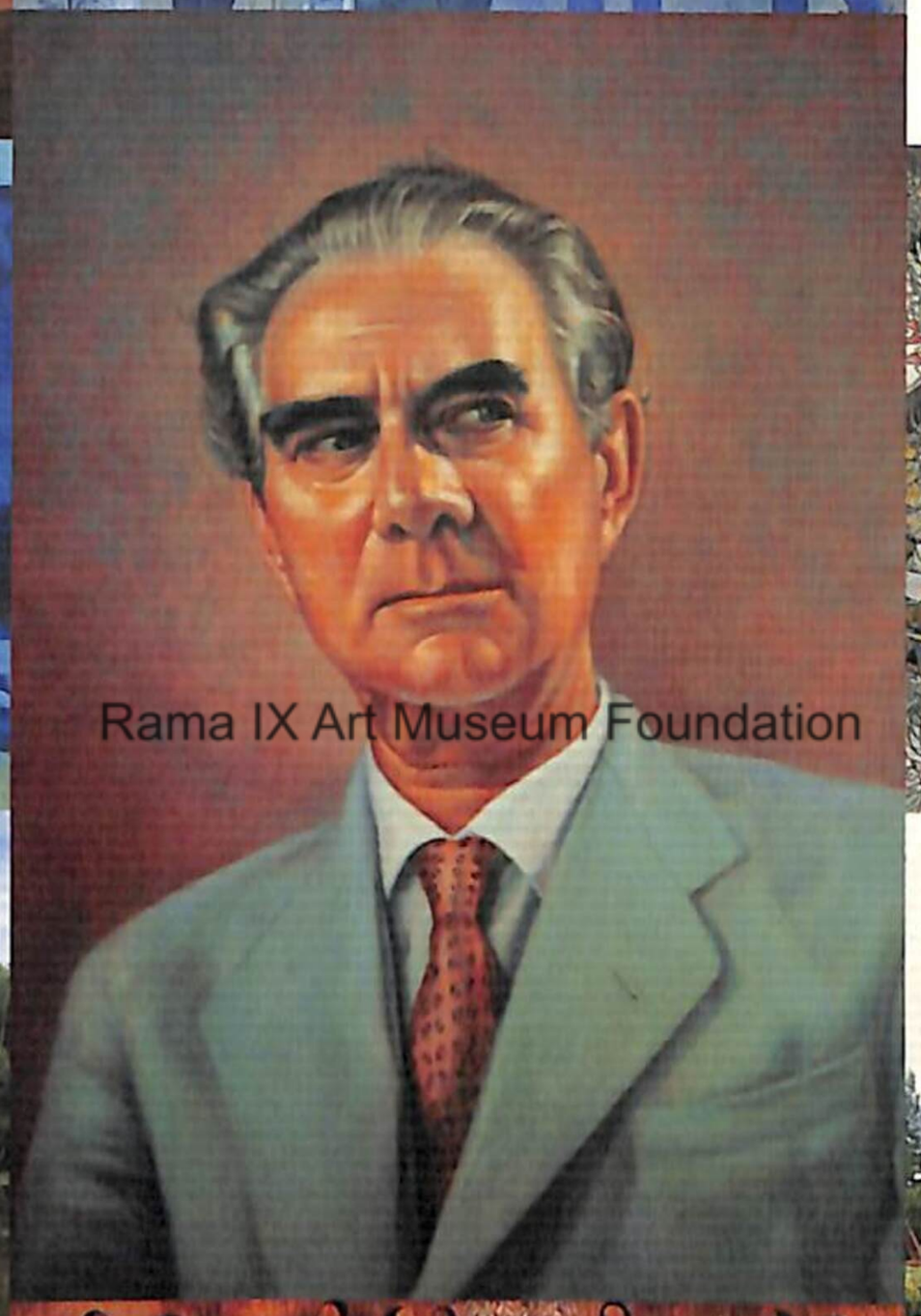

Rama IX Art Museum Foundation

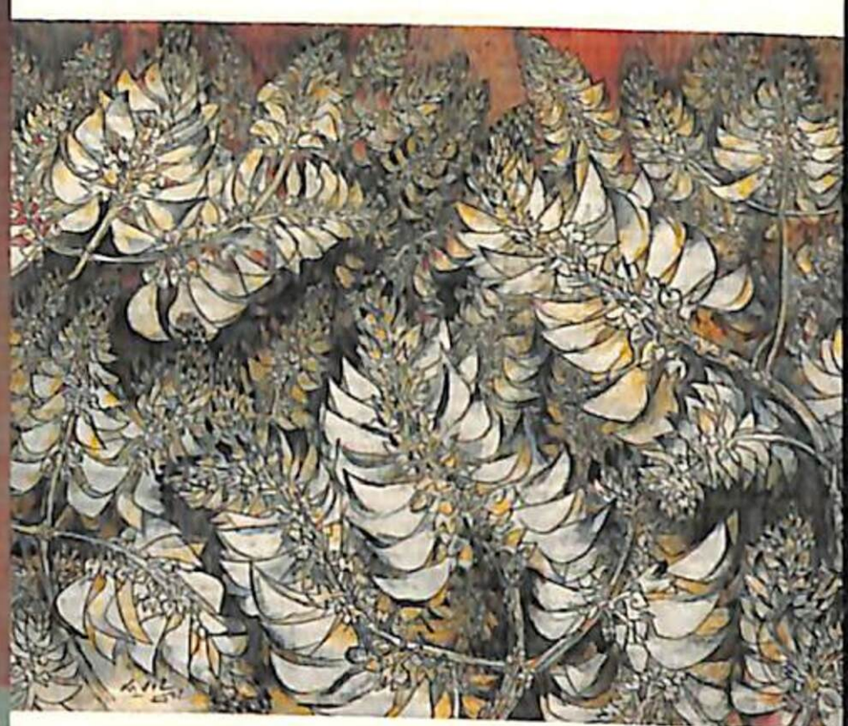

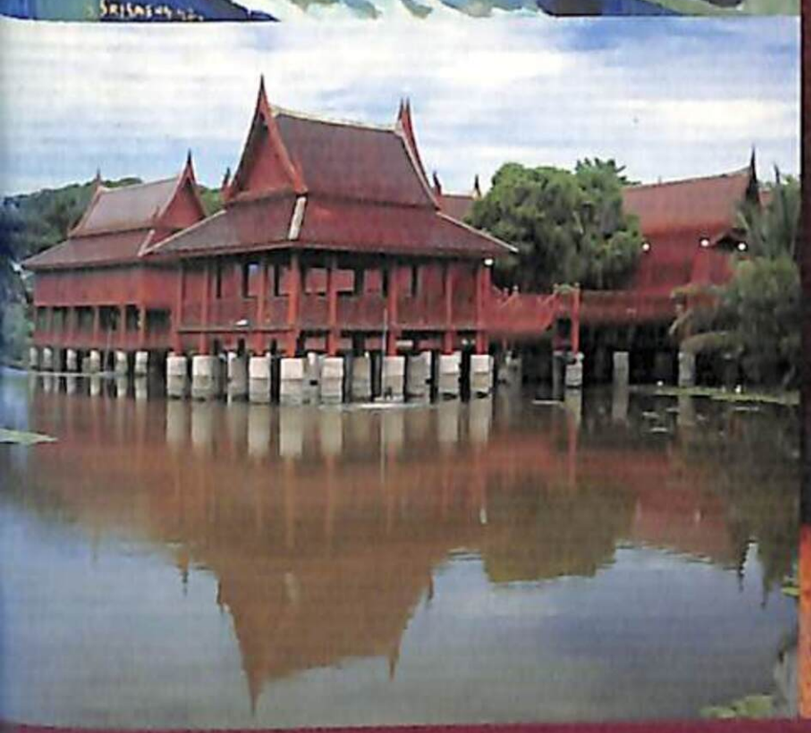

นิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโส ครั้งที่ ๒

เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙

THE 2nd ART EXHIBITION : 1996 TRIBUTE TO SILPAKORN UNIVERSITY'S SENIOR ARTISTS

นิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์อาวุโส ครั้งที่ ๒

เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์

รองศาสตราจารย์ ฤทัย ใจจงรัก

อาจารย์ เสวต เทศน์ธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ ภู่อารีย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมน ศรีแสง

Rama IX Art Museum Foundation

ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

ถนนหน้าพระลาน กรุงเทพมหานคร

๑๒ - ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๙

วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา ๙.๐๐ น.- ๑๙.๐๐ น.

วันเสาร์ เวลา ๙.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น. (หยุดวันอาทิตย์และวันหยุดราชการ)

สารจากอธิการบดี

การจัดนิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโส ครบเกษียณราชการ ได้เริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อปีที่แล้ว ครั้งนี้นับเป็นครั้งที่ ๒

อาจารย์ทั้ง ๕ ท่าน ที่ครบเกษียณอายุราชการ ในวันที่ ๓๐ กันยายน ศกนี้ เป็นอาจารย์อาวุโสของมหาวิทยาลัย เป็นนักศึกษาศิลปะรุ่นแรกๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่โชคดี เคยได้มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ของ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี หลังจากจบการศึกษาได้ทำหน้าที่อาจารย์ สั่งสอนให้ความรู้นักศึกษามากว่า ๓๐ ปี มีเกียรติประวัติในวิชาชีพ นับเป็นผู้มีประสบการณ์ และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่ง

นิทรรศการผลงานศิลปะของอาจารย์ทั้ง ๕ ท่าน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้และความสามารถเพียงส่วนหนึ่ง เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาแต่ละท่านได้สร้างผลงานที่ทรงคุณค่าไว้มากมายนัก หลายท่านเคยได้รับรางวัลระดับชาติมาแล้ว มหาวิทยาลัยศิลปากรรู้สึกยินดีที่ได้มีโอกาสจัดแสดงนิทรรศการให้อาจารย์ทั้ง ๕ ท่าน เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและเผยแพร่เกียรติคุณก่อนที่ท่านจะอำลาชีวิตราชการไปจากมหาวิทยาลัยศิลปากร

Rama IX Art Museum Foundation

รองศาสตราจารย์ ไชศรี ศรีอรุณ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร
๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๙

สารจากนายกสภามหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดนิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโส เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเผยแพร่ผลงานที่ท่านได้ใช้ความรู้ความสามารถที่สั่งสมมาสร้างสรรค์ขึ้น จัดแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศต่อไป สำหรับในปี ๒๕๓๙ การจัดนิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโส นับเป็นครั้งที่ ๒ มีอาจารย์อาวุโสที่ครบเกษียณอายุราชการ จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ ภู่อารีย์ อาจารย์ เสวต เทศน์ธรรม อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมน ศรีแสง และ รองศาสตราจารย์ ฤทัย ใจจงรัก อาจารย์ทั้ง ๕ ท่านนี้ ได้พยายามมุ่งมั่นศึกษา ค้นคว้า และวิจัยงานทางด้านศิลปะ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาอบรมสั่งสอนศิษย์ ตลอดระยะเวลากว่า ๓๐ ปี จึงนับได้ว่า ท่านเป็นปูชนียบุคคลที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อวงการศิลปะของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

ในโอกาสนี้ ขอแสดงความยินดีและชื่นชมอาจารย์ศิลปะอาวุโสทั้ง ๕ ท่าน ที่ได้อุทิศเสียสละทั้งแรงกายและแรงใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีมาตลอดชีวิตการรับราชการ

(ดร.ชุมพล พรประภา)
นายกสภามหาวิทยาลัยศิลปากร
วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๓๙

โครงการจัดแสดงนิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโส
ระหว่างวันที่ ๑๒-๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๙
ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

หลักการและเหตุผล

ด้วยมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในประเทศไทย ที่ผลิตบัณฑิตทางทัศนศิลป์ โดยความเพียรพยายามของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่มุมานะสร้างสรรค์งานศิลปะ อบรมสั่งสอนศิษย์ และเผยแพร่ความรู้ทางศิลปะสู่สังคม จน ฯพณฯ แปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาทางศิลปะ เอื้ออำนวยให้มหาวิทยาลัยได้กำเนิดขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ และคณาจารย์ทางศิลปะของมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ใช้ความอดทน มานะ พยายาม กระทำภารกิจของมหาวิทยาลัย ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการอบรมสั่งสอนศิษย์ ด้านการค้นคว้า วิจัย การทดลองทางศิลปปฏิบัติ การเผยแพร่ความรู้ สร้างความเข้าใจ ความสำนึก ตระหนักต่อความสำคัญของศิลปะ ทั้งอดีตและปัจจุบันต่อสังคมไม่เฉพาะภายในประเทศ แต่ให้แพร่หลายไปสู่นานาประเทศด้วย จนเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่ามหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นสถาบันที่ทรงความเป็นเลิศทางศิลปะ

ด้วยมหาวิทยาลัย ตระหนักถึงความสำคัญของคณาจารย์ผู้สอนศิลปะดังกล่าว จึงริเริ่มให้จัดนิทรรศการเชิดชูเกียรติอาจารย์ศิลปะอาวุโสขึ้น ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ และจะจัดสืบเนื่องไปทุกปีที่มีอาจารย์ผู้สอนศิลปะครบเกษียณอายุราชการ

อาจารย์อาวุโสที่เข้าร่วมแสดงผลงาน

อาจารย์อาวุโสที่อยู่ในข่ายที่มหาวิทยาลัยจะจัดแสดงนิทรรศการผลงานเป็นการเชิดชูเกียรติให้ คือ อาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่สอนศิลปะในคณะวิชาต่างๆ ซึ่งจะครบเกษียณอายุในปี ๒๕๓๙ นี้ ได้แก่

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ ภู่อารีย์ คณะมัณฑนศิลป์
๒. อาจารย์ เสวต เทศน์ธรรม คณะมัณฑนศิลป์
๓. อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์ คณะมัณฑนศิลป์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมน ศรีแสง คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
๕. รองศาสตราจารย์ ฤทัย ใจจงรัก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

Rama IX Art Museum Foundation

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและขอบคุณคณาจารย์ศิลปะผู้ทำคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัย
๒. เพื่อส่งเสริมและให้กำลังใจแก่คณาจารย์ศิลปะที่ยังประจำการอยู่
๓. เพื่อเผยแพร่ผลงานของคณาจารย์ที่จะเกษียณอายุราชการสู่สังคมและบันทึกเกียรติประวัติของท่านไว้

ผู้รับผิดชอบโครงการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ระยะเวลาแสดงนิทรรศการ วันที่ ๑๒-๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๙

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. อาจารย์อาวุโสที่เกษียณอายุราชการ มีโอกาสได้แสดงผลงานและเผยแพร่เกียรติประวัติสู่สังคม
๒. ทำให้คณาจารย์ผู้สอนศิลปะมีกำลังใจ และตระหนักถึงความเอื้ออาทรของมหาวิทยาลัย
๓. ผู้สนใจศิลปะมีโอกาสได้ชื่นชมผลงานผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยซึ่งคาดว่าจะมีผู้สนใจเข้าชมเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าวันละ ๑๐๐ คน
๔. ได้เอกสารที่บันทึกเกียรติประวัติและผลงานศิลปกรรมของอาจารย์อาวุโสที่รวมแสดงไว้เป็นหลักฐานและเผยแพร่สู่สาธารณชน

ลาวัณย์ อุปอินทร์
คิด....ก่อนเกษียณ

มานั่งคิดดูว่าตัวเองอยู่ในมหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ จนกระทั่งปัจจุบันปี ๒๕๓๙ เวลา ๔๔ ปีมาแล้ว เรียน ๘ ปี ตั้งแต่เตรียม ๒ ปี จนจบ และใช้เวลาเรียนในคณะจิตรกรรมประติมากรรม ถึง ๖ ปี ไม่เคยไปศึกษาต่อที่ไหนอีก ไม่ว่าที่ใดทั้งสิ้น เป็นศิษย์ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี จริงๆ

อาจารย์ทุกท่านที่สอนวิชาทางศิลปะในระดับมหาวิทยาลัยเสียชีวิตหมดแล้วทุกท่าน ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะอยู่ในมหาวิทยาลัยศิลปากรได้นานขนาดนี้ ทั้งๆ ที่ช่วงระยะหลังๆ นี้ต้องเรียกว่าทนอยู่..... สาเหตุที่ต้องทนเพราะสำนึกว่าต้องรับใช้ และทดแทนบุญคุณของอาจารย์ศิลป์ อาจารย์ซึ่งเป็นคนต่างชาติมาปลูกฝัง สั่งสอนศิลปะให้กับคนไทย เมืองไทย เสียสละชีวิตของท่านเพื่อสิ่งนี้ แล้วเราเป็นคนไทยโชคดีที่มีโอกาสได้เรียนกับท่าน ท่านเลือกให้เราเป็นผู้สอนในมหาวิทยาลัยนี้ สิ่งที่จะตอบแทนบุญคุณอันสูงสุดของท่าน คือตั้งใจจะสอนศิลปะจนถึงวาระสุดท้ายของการทำงาน คือจะอยู่จนถึงเกษียณอายุราชการแล้วก็จะทำงานศิลปะต่อไปจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต หรือจนกว่าขีดจำกัดของสังขารจะอำนวย

ความรู้จากอาจารย์ศิลป์นั้นเกินพอทีเดียว ทั้งสั่งสอน ชี้ทาง แนะนำ งานศิลปะไม่ใช่สินค้าส่งเข้า หากอยู่ที่การทุ่มเททำงานตลอดชีวิต การได้รู้ได้เห็นงานศิลปะของศิลปินที่มีชื่อเสียงในโลกนี้ก็นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นความรู้และแรงบันดาลใจให้ทำงานได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันยังเขียนรูปอยู่เท่าที่โอกาส เวลา และสังขารจะเอื้ออำนวยให้กับสภาวะของชีวิตและสังคมที่วุ่นวายสับสน และสิ่งแวดล้อมที่ยุ่งเหยิง ส่วนใหญ่ส่วนใหญ่คือ การเขียนรูปคนเหมือน

อาจารย์เคยพูดถึงงานสมัยเรียน เขียนรูปคน ไม่ว่าจะเป็น Drawing คนทั้งตัว หรือ Print มักจะเขียนหน้าเหมือนแบบ ทั้งๆ ที่งานที่ทำไม่ได้ดีกว่าเพื่อนๆ บางคน อาจารย์จะบอกว่า "หนูมีนิสัยเขียนรูปคนเหมือน แต่ต้องทำงานมากๆ ยังไม่ดี" สิ่งนี้เป็นความฝังใจ ครั้งหนึ่งเขียนรูปผู้หญิงเปลือยครึ่งตัวท่อนบน อาจารย์ไปดูขณะที่กำลังเขียนใกล้จะเสร็จ อาจารย์เรียกอาจารย์เฟื้อ "นายเฟื้อ มาดูนี่ซิ เขียนหน้าเหมือนจริงๆ" แล้วอาจารย์ก็หัวเราะชอบใจ ตบไหล่เรา ๒-๓ ที มองดูหน้าแล้วดูรูปเขียนอีก พยักหน้าหงึกๆ แล้วก็เดินไปดูงานของคนอื่นต่อไป

หลังเรียนจบแล้ว การเขียนรูปจึงโน้มเอียงมาทางเขียนภาพคน ขอให้เพื่อนๆ ที่สนิทๆ คนที่รู้จักเป็นแบบ ถ้าเขียนจากแบบคนจริงก็จะเขียนสนุกๆ แต่พอมาดูเองอีกก็ยังไม่รู้สึกพอใจ จะเพิ่มเติม ทำรายละเอียดเพิ่มขึ้น จนงานในระยะหลังๆ จะมีความละเอียด และเกลี่ยมากขึ้น เพื่อให้รู้สึกเป็นงานที่สมบูรณ์ และเป็นการทำสมาธิไปด้วยในตัวซึ่งคิดว่าเหมาะสมกับวัย ถึงแม้งานบางชิ้นเมื่อเสร็จออกมาอาจจะไม่ถึงใจเรา แต่มีความสามารถเท่านั้นเอง

แม้เกษียณไปแล้ว ก็ตั้งใจจะเขียนรูปเหมือนต่อไป และอาจจะต้องรับจ้างเขียนเป็นอาชีพไปด้วย เพราะเงินบำนาญไม่กี่พันบาทคงจะอยู่ไม่ได้สำหรับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทั้งยังมีภารกิจที่จำเป็นอีก และจะได้ฝึกฝนในการทำงานต่อไป... สักวันคงจะได้ทำงานที่มีใจรัก โดยไม่ต้องคิดถึงด้านเศรษฐกิจ และภารกิจ

ในชีวิตคงจะมีเวลานั้น และหวังว่าจะมีก่อนที่จะตาย หรือหมดสมรรถภาพในการทำงานเสียก่อน...

รองศาสตราจารย์ ฤทัย ใจจงรัก

เกิดที่กรุงเทพฯ ย้ายไปอยู่ที่อำเภอพระประแดงตั้งแต่ยังเป็นเด็กชั้นประถม เรียนที่โรงเรียนเทศบาลป้อมแผลงไฟฟ้า เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดทรงธรรม ชอบเขียนภาพสีน้ำมันสมัยอยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๓ เขียนทุกวัน มักจะลอกแบบจากหนังสือพิมพ์ปิยะมิตร เขียนรูปทิวทัศน์ ชอบดูงานศิลปะโรงเรียนเพาะช่าง โดยเฉพาะงานของอาจารย์พนม สุวรรณบูรณ์ อาจารย์คิด โกศัลวัฒน์ อาจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เขียนภาพสีน้ำมันขาย สอบเข้าโรงเรียนศิลปศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๘ เข้าได้ทั้งคณะจิตรกรรมและคณะช่างสิบหมู่ (เตรียมสถาปัตยกรรมไทย) คุณพ่อให้เรียนสถาปัตยฯ แต่ใจอยู่ที่จิตรกรรม เข้าศึกษาต่อที่คณะสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเรียนกับ ศาสตราจารย์พระพรหมวิจิตร ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (วิชาทฤษฎีของสีและวิชาโปรเจ็คชั่น) และท่านอาจารย์หม่อมราชวงศ์มิตรารุณ เกษมศรี ขณะที่เรียนชั้นปีที่ ๒ ศาสตราจารย์อัน นิมมานเหมินทร์ มาเป็นคณบดี ได้ปรับปรุงหลักสูตรให้ศึกษาการออกแบบของสถาปัตยกรรมสากล ทำให้การออกแบบสถาปัตยกรรมไทยมีขอบเขตกว้างขวางขึ้น สามารถนำวิชาการสมัยให้กับสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี มาประยุกต์เข้าด้วยกัน

ชีวิตนักศึกษาสมัยก่อนไม่สะดวกสบายเหมือนสมัยนี้ ได้เงินมาเรียนเดือนละ ๓๐๐ บาท นั่งรถเมล์บ้าง นั่งรถรางบ้าง ดูภาพยนตร์ที่นั่งละ ๕ บาท แถวหน้า ไม่มีดิสโก้เธค ไม่มีศูนย์การค้า

จบจากมหาวิทยาลัย ได้เข้าทำงานกับสำนักงานออกแบบอยู่ ๘ เดือน ท่านศาสตราจารย์อัน นิมมานเหมินทร์ ก็เรียกเข้ารับราชการเป็นอาจารย์สอนปีที่ ๑ วิชา Architectural Presentation ก็มี Drawing กับ Painting สีน้ำ ซึ่งเป็นของชอบอยู่แล้ว และเพิ่มวิชาที่สอนมากขึ้น ๓-๔-๕ วิชา รวมทั้งปริญญาโท โดยให้หนักมาทางสถาปัตยกรรมไทย ส่วนงานออกแบบที่ชอบนั้นคงเกี่ยวกับเรือนพื้นถิ่นภาคต่างๆ เพราะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่บริสุทธิ์ เป็นงานที่ออกมาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ซื่อๆ ตรงไป ตรงมา โดยเฉพาะเรือนไทยใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน หมู่บ้านปอน และหมู่บ้านปางหมู

สนใจเรื่องของพุทธศาสนาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ หลักธรรมที่ใช้เตือนใจ คือ

- เรามีกรรมเป็นของตนเอง
- มีกรรมเป็นทายาท
- มีกรรมเป็นแดนเกิดในกำเนิดต่างๆ
- มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
- มีกรรมเป็นเพื่อนติดตาม
- มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
- เราทำกรรมใดไว้ จะเห็นบุญหรือบาป ต้องได้รับผลของกรรมนั้น...สืบไป

อาจารย์ เสวต เทศน์ธรรม

ยังจำฝังใจ คำพูดของท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อธิบายเรื่องการทำงานศิลปะในวิชา *ปรัชญาศิลปะ Aesthetics* "ถ้านายทำงานศิลปะ เงินไม่สำคัญ" เพื่อนร่วมรุ่นคงทราบดี ยังโต้แย้งท่านว่า ถ้าไม่มีเงินแล้ว จะทำงานศิลปะได้อย่างไร ท่านก็ตอบว่า "เงินจำเป็นนายถูกแพงไม่สำคัญ แต่ถ้านายคิดเงินมากไปมือเสียนาย" ข้าพเจ้ากลับไปคิดแล้วคิดอีกว่ามันเป็นไปได้อย่างไร จนเวลาผ่านไปก่อนที่ท่านศาสตราจารย์ศิลป์จะเสียหนึ่งวัน ข้าพเจ้าไปเยี่ยมท่านที่โรงพยาบาลศิริราช ท่านถามว่า นายมาทำไม ข้าพเจ้าตอบว่า มาเยี่ยมท่าน เป็นห่วงท่าน ท่านตอบว่า "นายไม่ต้องมาห่วงฉัน ฉันไม่เป็นอะไรมาก นายทำอะไรอยู่" ข้าพเจ้าตอบท่านว่า "ผมกำลังสอนอยู่ครับ" (สอนปั้นอยู่คณะมัณฑนศิลป์) ท่านตบบ่าข้าพเจ้า แล้วผลักข้าพเจ้า "นายรีบกลับไปอย่าทิ้งงาน" หลังจากท่านเสียไปทำให้ข้าพเจ้าขาดผู้แนะนำให้ความรู้เพิ่มเติมอีกต่อไปแล้ว นับแต่นี้ทางใครทางมัน ข้าพเจ้าไม่มีชื่อเสียงอะไร ต้องเจียมตัว เจียมตน รับปั้นพระพุทธรูปเหมือนหลวงพ่อ หรือบุคคลทั่วไปที่มาจ้างปั้นๆ เท่าที่เวลาจะอำนวย ทำให้มีงานตลอดไม่ขาดมือ รายได้ก็พอเลี้ยงครอบครัวรอดไปวันๆ ซึ่งใครคิดว่า ข้าพเจ้ารวย จากประสบการณ์ที่ผ่านมาร่วม ๓๐-๔๐ ปี คำว่าถูกแพงไม่สำคัญเริ่มปรากฏแก่ข้าพเจ้า ได้เห็นสัจธรรม ในเมื่อการออกแบบหรือปฏิบัติงานปั้นทุกอย่างเป็นอัตโนมัติ เมื่อรับงานธรรมดาเป็นผลสำเร็จเสมอมา แต่บางครั้งรับงานแพง คิดว่าต้องทำให้ดีที่สุดสมราคา กลับมาเกร็ง ตั้งใจทำจนผลงานกลับจืดชืดเพราะกลัวมากเกินไป เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ความตั้งใจเต็มร้อยเท่ากันแต่ความสำเร็จอาจจะประสบความสำเร็จหรือไม่สมดังตั้งใจก็ได้ ฉะนั้นไม่ควรประมาท จากประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่ามั่นใจจนมากเกินไปว่าดีที่สุด พอใจที่สุด แต่พองานเสร็จ หล่อบรอนซ์ ออกมาแล้วมาดูอีกกลับตำหนิตนเอง ตอนนั้นเห็นดีงามไปได้อย่างไร จะแก้ไขก็แก้ไม่ได้แล้ว ต้องเก็บความช้ำใจไว้คอยระวังในงานต่อๆ ไป และคำพูดสุดท้าย ที่ท่านอาจารย์ไล่ข้าพเจ้าให้กลับไปก่อนที่ท่านจะเสียหนึ่งวัน เหมือนท่านให้พรอันประเสริฐ คำว่า "นายอย่าทิ้งงาน" เป็นส่วนหนึ่ง ที่สำคัญมากในการปฏิบัติงานทุกชนิด ต้องรับผิดชอบให้สมกับเงินที่จ้าง ตลอดจนเงินเดือนหลวงที่จ้างเราปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มใจ รับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ละทิ้งหน้าที่ให้เป็นที่เสื่อมเสีย อีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าคงไม่กล้าคิดเงินมากไปแน่ๆ เพราะกลัวมือเสีย

Rama IX Art Museum Foundation

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ ภู่อารีย์

วิญญาณเป็นผู้สร้างชีวิต ชีวิตที่เกิดมาจะดีงามหรือเลวทราม ย่อมขึ้นอยู่กับความดีและความชั่วที่เราได้ทำไว้ มันเป็นวิบากกรรมไม่สูญหายไปไหน ทุกอย่างฝังอยู่ในวิญญาณ เป็นคุณสมบัติของวิญญาณ

ต้นไม้จะงอกเงยเจริญเติบโตมาเป็นต้นอะไร ความสำคัญอย่างยิ่งอยู่ที่เมล็ดของมัน คนเราเกิดมาเป็นอะไร มีความถนัดในสัมมาอาชีพที่ต้องใช้แรงกาย กำลังสมองและแรงใจระดับไหน สำคัญอยู่ที่วิบากของตนเอง วิบากกรรมเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการได้กระทำมาแล้วนานแสนนานหลายภพหลายชาติ ของใครของมันแบ่งปันให้ใครไม่ได้

เมื่อจิตสงบพอที่จะย้อนพิจารณาปรากฏการณ์ชีวิตจากอดีตด้วยองค์ประกอบหลากหลายแห่งสายใยชีวิตจนถึงปัจจุบันขณะนี้หกสิบปีเต็ม มีทั้งดีใจ เสียใจ ผิดหวัง สมหวัง สุขทุกข์ เป็นธรรมดาโลก การเดินทางชีวิตย่อมมีหนทางแตกต่างกันออกไปด้วยวิบากกรรม ผมเป็นชีวิตน้อยๆ ที่น้อมรับไออุ่นทิพย์แห่งพลังจักรวาลในส่วนหนึ่งของปรมาณู คุณสุนทรียภาพ ด้วยเหตุนี้กระมังทั้งชีวิตจากเล็กจนโตจึงเคล้าคลึงสนิทแน่นอยู่ด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะ จากประสบการณ์ตรงทุกลมหายใจเข้าออก ทำให้ตระหนักถึงกระบวนการของอารมณ์ลึกๆ ซึ่งละเอียดยิ่งนัก และพร้อมที่จะแสดงออกในงานศิลปกรรมด้วยพลังคุณค่าแห่งสุนทรีย์ ที่ต้องกล่าวเช่นนี้ก็เพราะศิลปะมีหน้าที่ยกระดับจิตใจของมนุษยชาติ เป็นเครื่องอเนกประสงค์ที่จะขัดเกลาจิตใจมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาทุกเพศทุกวัยไม่จำกัดชั้นวรรณะ ซึ่งมีสถานภาพแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน และตัวตนที่ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมของนรกภูมิแห่งวัตถุ

ชีวิตที่มีการประสานกายและจิตเป็นปกติด้วยจินตภาพอิสระที่สงบนิ่งและลุ่มลึกเป็นหนึ่งเดียว จะมีพลังจิตเสริมอารมณ์อย่างอัศจรรย์ เมื่อสร้างสรรค์งานศิลปกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยเวลาหรือกำหนดอารมณ์ในการแสดงออกรวดเร็วฉับพลันด้วยเกิดดับ เกิดดับ เกิดดับ ซึ่งเป็นกริยาอาการของจิตโดยปกติ เมื่อสามารถกำหนดรู้กริยาอาการของจิตโดยปกติได้ในระดับหนึ่งแล้ว ก็ต้องขยับทักษะทางกายให้ประสานการฉลาดรู้และการฉลาดทำอย่างต่อเนื่อง จนเป็นปกติวิสัย กล่าวได้ว่าผลงานศิลปกรรมหลากหลายซึ่งแตกต่างทั้งชนิดลักษณะและรูปแบบ ณ โลกกลมสีน้ำเงินใสดวงนี้ ซึ่งมนุษย์เท่านั้นเป็นผู้สร้างสรรค์กอปรด้วยคุณค่าแห่งสุนทรีย์รสทิพย์ ผู้ใดมีอัธยาศัยในเชิงช่างซึ่งเขาได้ถูกกำหนดมาแล้วด้วยวิบากกรรม ฉะนั้นต้องกำหนดจิตมั่น สร้างสรรค์ต่อเนื่อง เสมอต้นเสมอปลายและจริงใจ เยี่ยงกลิ่นของควันไฟจะหอมจะเหม็น หรือน่ารักน่าเกลียด หรือกลิ่นบางเบานุ่มนวล เหตุมันมาจากเชื้อ เมื่อถูกไฟเผามีควัน ควันย่อมกระจายกลิ่นฟุ้ง ปกปิดธาตุแท้ไม่มิด จากเหตุคือเชื้อนั่นเองไม่ยากในการพิจารณาหาความถูกต้อง

ระลึกถึงคุณพ่อคุณแม่และครูอาจารย์ ท่านผสมผสานเลือดเนื้อและชีวิตสมบูรณ์ด้วยอาการสามสิบสอง พระคุณท่านสุดประมาณ สุดหยั่ง สุดคาดคะเน สุดเพ้อเจ้อเปรียบเทียบด้วยคำพูด คุณอาจารย์เสริมใส่ให้วิชา เสริมแต่งให้ผมภาคภูมิใจและสง่างามในการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อจิตสงบ "พระคุณทิพย์" ปรากฏชัดเจน

โลกปัจจุบันได้พัฒนาการทางด้านวัตถุเจริญงอกงามรวดเร็วเกินคาดด้วยวัสดุสังเคราะห์ รวมทั้งข่าวสารผ่านดาวเทียมกระจายได้รับรู้อย่างรวดเร็วทั่วโลกด้วยเทคโนโลยี "ใยฟ้า" ทิ้งเก่าจับใหม่ ถ้าผู้ใดตามระบบดังกล่าวแล้วไม่ทันการณ์ ให้ละไว้เป็นที่เข้าใจว่า "ตกโลก" เพราะตามโลกไม่ทัน ในแวดวงศิลปะในเมืองไทยกลัวตกโลกมีเปอร์เซ็นต์สูงจึงรีบร้อนใช้เทคโนโลยีใยฟ้าควบคู่ไปกับปรัชญาว่า... "ทิ้งเก่าจับใหม่" เมื่อเรากลัวตกโลกเราจึงเป็นผู้วิ่งตามโลกโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ให้วิ่งจนตายก็ตามไม่ทัน คิดว่า หลงว่า ทันโลก

> "ทำไมเราไม่พิจารณาให้ละเอียดลออในการฉลาดรู้ และเยือกเย็นแต่เด็ดขาด รวดเร็ว กล้าหาญ ในขณะเดียวกันก็ต้องประณีต นุ่มนวล ลุ่มลึกแฝงไว้ในทีของการฉลาดทำโดยแยบคาย ให้โลกวิ่งตามเราบ้างซี เราทำได้นะ"

Rama IX Art Museum Foundation

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมน ศรีแสง

เมื่อเร็วๆ นี้ได้มีเจ้าหน้าที่ของหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มาพบผมแล้วแจ้งให้ทราบว่าในการแสดงผลงานทางศิลปกรรมเนื่องจากครบอายุราชการนั้น ทางหอศิลป์จะเป็นผู้จัดทำสูจิบัตรในการแสดงดังกล่าว จึงได้ขอให้ผมเขียนประวัติของตนเองพร้อมกันนั้นได้ตั้งหัวข้อให้เขียนว่า "ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะ" ประวัตินั้นเขียนง่ายเพราะทุกคนก็มีประวัติของตัวเองเสมอไป แต่ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะของผมนั้นมีไม่มากหรือเกือบไม่มีเลย เพราะการทำงานศิลปะนั้นผมถือว่าต้องเป็นการทุ่มเทชีวิต จิตใจ จดจ่อ และทำงานอย่างต่อเนื่อง จึงนับว่าเป็นการทำงานศิลปะหรือเป็นศิลปินซึ่งทำงานเพื่อค้นพบแนวทางของตนเองออกเสนอต่อประชาชน ผมเองถ้าคิดในแง่นี้แล้วผมขาดเงื่อนไขหลายประการ จึงไม่ควรจะเรียกตัวเองว่า "ศิลปิน" เพราะงานศิลปะของผมนั้นจะมีขึ้นได้ก็ด้วยการส่งงานร่วมแสดงกับเพื่อนอาจารย์หรือศิษย์เก่าในคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ตามกาลและวาระต่างๆ กันเป็นครั้งคราว มิได้หมกมุ่นเพื่อให้งานของตนเองเป็นศิลปกรรมที่มีคุณภาพอันยอดเยี่ยม เพียงแต่คิดว่าเป็นการทำงานศิลปกรรมได้ตามสมควร เพราะเรียนมาทางนี้เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นจะให้ผมเขียนเรื่องประสบการณ์ในการทำงานศิลปะนั้น ผมเองพูดได้ไม่ถนัด แต่หากจะพูดว่าอุดมการณ์ในการสร้างงานศิลปะน่าจะดีกว่า ผมจึงตกลงใจจะเขียนในแนวนี้

อนึ่ง การเขียนครั้งนี้เป็นการเขียนเพื่อแสดงว่าตัวเองทำงานอะไรมาบ้าง ถึงแม้จะไม่เป็นงานศิลปกรรมโดยตรงก็ตาม ธรรมดาผู้ที่รับราชการมาจนครบอายุราชการแล้ว ผมมีความเห็นว่าทุกท่านจักต้องมีงานไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน โดยส่วนตัวผมแล้วมีความเห็นว่างานของผมควรจะมีดังนี้ ๑. งานการเรียนการสอน ๒. งานวิชาชีพ ๓. งานด้านศิลปกรรม ก่อนจะถึงงานชนิดต่างๆ นั้น ผมขอเล่าประวัติของตนเองเสียก่อน

ผมเกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๗๙ ที่โรงพยาบาลศิริราช เป็นบุตรของนายเปล่ง และนางทองแถม ศรีแสง บ้านเดิมที่ผมอยู่เมื่อผมเกิดนั้นอยู่แถวถนนบรรทัดทองใกล้สนามกีฬา แถวนั้นจะเรียกตำบลวังใหม่ อำเภอปทุมวัน พระนคร มีพี่น้องรวมกันทั้งผมด้วยเป็น ๖ คน เป็นชาย ๓ หญิง ๓ ประกอบอาชีพต่างๆ กัน คือ เป็นทหารเสีย ๓ คน เป็นอาจารย์ ๓ คน ทหารนั้นมีตั้งแต่นายพล นายพัน นายร้อย ส่วนอาจารย์จบจากจุฬาฯ เสีย ๒ คน และจากศิลปากร ๑ คน คือ ผม บิดารับราชการกรมรถไฟ ฝ่ายการเดินรถ และตำแหน่งสุดท้ายเป็นสารวัตรเดินรถ กระทรวงคมนาคม สมัยเมื่อผมเป็นเด็กจึงติดตามบิดาไปต่างจังหวัดบ่อยๆ และการที่บิดารับราชการกรมรถไฟนี้เอง ทำให้ผมย้ายภูมิลำเนาตามบิดาหลายครั้ง กล่าวคือเคยอยู่อุบลราชธานี และนครราชสีมา เป็นต้น แต่ผลที่สุดก็ย้ายเข้าพระนครเมื่อเรียนถึงชั้นมัธยม ส่วนมารดาก็เป็นแม่บ้านเหมือนผู้หญิงทั่วไปในยุคนั้น

งานการเรียนการสอน

เมื่อผมได้รับมอบหมายจากท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ให้ทำการสอนวิชาศิลปะตะวันตก ผมก็ตระหนักดีว่าประวัติศาสตร์ศิลปะกับประวัติศาสตร์สากลนั้นเกี่ยวข้องกัน จึงได้ค้นคว้าต่อจากพื้นฐานที่ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีได้ให้ไว้นั้นให้ละเอียดลออมากยิ่งขึ้น สมัยนั้นผมยังเป็นนักศึกษาอยู่เพราะทำการสอนโดยใช้วุฒิอนุปริญญาแล้วกำลังต่อปริญญา ยังจำได้ว่านักศึกษาที่ผมสอนรุ่นแรกคือ นายแนบ โสตถิพันธุ์ และนายช่วง มูลพินิจ ตัวเขาเหล่านั้นยังเรียกผมว่าพี่ เพราะพอสอนเสร็จเขายังเห็นผมเข้าเรียนวิชาอื่นต่อ บางคนที่เกรงใจหน่อยก็เรียกว่าอาจารย์พี่สุมน กว่าผมจะถูกเรียกอาจารย์จริง ๆ ต้องรอจนบรรดานักศึกษาที่ไม่เคยเห็นผมเรียนมาเรียนกับผม จึงจะเรียกผมว่าอาจารย์อย่างสมบูรณ์ ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มีวิธีทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้ที่เป็นอาจารย์ใหม่ โดยวิธีเข้าไปสอนด้วยแล้วหันมาถามเราว่าอย่างนี้ใช่ไหม อย่างนั้นใช่ไหม แล้วก็ปล่อยให้สอนไปเอง ผมจำได้ว่าเมื่อจบชั่วโมงแล้วท่านสั่งให้ไปพบ แล้วแจ้งว่า "นายสอนละเอียดไป นักศึกษาต้องเรียนวิชาอื่น

อีกมาก ขอให้สอนแต่หลักๆ เท่านั้น" ผมก็สบายใจไปและตัดทอนลงมาก จากการเกรงว่านักศึกษาจะหาว่าไม่มีภูมิก็เหลือหลักๆ จริงๆ จำได้ว่าผมเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์, วิจารณ์ศิลป์, ศิลปปรัชญา จากอาจารย์ศิลป์ และอาจารย์เขียน ยิ้มศิริ และต่อมาผมได้สอนประวัติศาสตร์ศิลปตะวันออกอีกวิชาหนึ่ง จากการที่ได้เป็นอาจารย์ผู้บรรยายวิชาศิลปตะวันตกนั้น ทำให้เกิดผลพลอยได้หลายประการ เช่น ทางคณะอื่นที่ไม่ใช่คณะจิตรกรรมฯ ได้ยืมตัวไปช่วยสอน เนื่องจากอาจารย์ของเขาลาไปศึกษาต่อบ้างและด้วยเหตุอย่างอื่นบ้าง จึงทำให้ผมเป็นอาจารย์พิเศษในคณะอักษรศาสตร์ โบราณคดี และบรรยายบางวิชาของคณะสถาปัตยกรรม เช่น ปฏิมากรรมกับสถาปัตยกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับเชิญไปปาฐกถาในสถานที่หลายแห่ง เช่น บรรยายเรื่องจิตรกรรมตะวันตกแก่ผู้ที่จะไปเป็นผู้ช่วยทูตในประเทศยุโรป หรือรสนิยมในความงามของชาวตะวันตกซึ่งเป็นเรื่องของรสนิยมของชาติตะวันตกที่แสดงออกโดยการศึกษาจากประวัติศาสตร์ศิลปยุคต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการผลิตสินค้าส่งออกของกระทรวงอุตสาหกรรม โดยบรรยายให้พ่อค้าส่งออกผลิตภัณฑ์ของไทยสู่ตลาดยุโรป เป็นต้น

ความจริงผมคิดเสมอว่า การสอนของผมนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นงานของคณะจิตรกรรมฯ แต่คณะเดียว ผมจึงยอมรับเชิญบรรยายตามสถานศึกษาต่างๆ บ่อยครั้ง

ส่วนงานในหน้าที่อีกประการหนึ่งนอกจากการสอน คือ การเป็นอาจารย์ฝ่ายกิจการนักศึกษา ซึ่งผมชอบมาก เพราะได้ใกล้ชิดกับนักศึกษาคณะต่างๆ ได้รับฟังปัญหาต่างๆ ของเขา พร้อมกันนั้นก็เป็นเพื่อนที่ชักชวนให้เขามีความก้าวหน้า เชื่อมั่นในตัวเอง และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ และการเป็นอาจารย์กิจการนักศึกษาจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างความเข้าใจอันดีระหว่างคณะฯ ของนักศึกษาเอง หน้าที่อื่นในส่วนตัวผมชอบมาก

งานบริการสังคมอันเนื่องมาจากวิชาชีพ

ในสมัยที่ผมเรียน มีวิชาโทหลายวิชาที่เปิดสอนเพื่อให้นักศึกษาจบไปได้ประกอบอาชีพ เริ่มจากสถาปัตยกรรมไทย ซึ่งสอนโดยศาสตราจารย์หลวงวิศาลศิลปกรรม การเรียนวิชานี้สามารถทำให้ผมออกแบบสถาปัตยกรรมได้ ถึงแม้จะไม่เป็นแบบไทยอาจารย์หลวงท่านก็ทำการสอน ตัวอย่างได้แก่ บ้านผมเอง ซึ่งได้ความรู้จากศาสตราจารย์หลวงวิศาล ได้นำมาออกแบบ

อีกประการหนึ่งจากความรู้ที่ได้จากอาจารย์หลวง ทำให้สามารถออกแบบศาลอันเป็นที่สถิตของเทวรูปต่างๆ เช่น ศาลพระอมรินทราธิราช ที่ประดิษฐานอยู่หน้าศูนย์การค้าโซโก้

นอกจากนี้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและสอนประวัติศาสตร์ศิลปทั้งตะวันตกและตะวันออก ทำให้ได้ทำการบูรณะพระพุทธรูปศิลาองค์ใหญ่ให้ลงตัวในส่วนสัดของสมัยตามลักษณะของศิลปกรรมสมัยนั้นๆ กล่าวคือมีพระพุทธรูปศิลาที่วัดละมุด

Rama IX Art Museum Foundation

อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม เดิมเป็นพระพุทธรูปศิลา ได้ทลายตั้งแต่เมื่อใดไม่มีใครทราบ แต่คนที่นำมาต่อใหม่โดยหวังจะให้เป็นรูปเดิม ได้ต่อผิดรูปร่างสมัยของศิลป ผมจึงต้องกะเทาะปูนออกก็พบศิลาอยู่ข้างใน จับองค์พระยืดขึ้นหน่อย ซ่อมพระเนตรและทับเกษตรให้ตรงสมัยของศิลปกรรมอยุธยาตอนต้นหรืออู่ทอง งานนี้ก็เป็นงานที่นับเนื่องเป็นการใช้ความรู้ในศิลปเพื่อบริการชุมชนได้อีกชั้นหนึ่ง คือ การออกแบบและอำนวยการปั้นหล่อ พระประธานของวัดวิเวการาม แม่แตง วัดเดียวกับที่ติดตั้งรูปเหมือนหลวงปู่แหวน และอาจารย์มั่น หน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๔ นิ้ว เป็นแบบเชียงแสนผสมสุโขทัย

งานวิชาชีพ

สมัยที่ผมเรียนในคณะจิตรกรรมฯ นั้น คณะจิตรกรรมฯ มี ๒ แผนกคือ ถ้าไม่เรียนจิตรกรรมก็เรียนประติมากรรม แล้วจึงไปแยกเรียนเป็นเฉพาะสาขาวิชาตอนปีที่ ๔ และ ๕ งานจิตรกรรมและประติมากรรมของผมก็ทำได้ดีมาตลอดจนผมสามารถทำงานประติมากรรมภาพเหมือนได้ อันนี้ก็นับว่าเป็นงานวิชาชีพ

ส่วนการมาเรียนวิชาจิตรกรรมนั้นมีสาเหตุมาจากอาจารย์ศิลป์เหมือนกัน คือ ครั้งหนึ่งอาจารย์ให้ทำองค์ประกอบศิลป์มีรูปคนหลายคนอยู่ในภาพ ซึ่งต้องปั้นดินเหนียวเป็นภาพ ผมจำได้ว่าปั้นรูปชาวนาสวมงอบ ผมปั้นแต่งอบ แต่หน้าตาไม่ได้ทำรายละเอียดให้ชัดเจน พออาจารย์ศิลป์มาตรวจ ถามว่าทำไมไม่ปั้นหน้า ผมตอบว่าหน้าอยู่ในเงามืดไม่ต้องปั้น ท่านเลยบอกว่างานประติมากรรมต้องปั้นหมด ไม่ใช่งานจิตรกรรมซึ่งเว้นรายละเอียดแล้วอยู่ในเงามืดได้ ท่านบอกว่านายมีหัวทางจิตรกรรม ผมเห็นด้วยจึงเลือกเรียนจิตรกรรมแล้วรับปริญญาสาขาจิตรกรรมต่อมา

งานในอุดมการณ์หรืองานศิลปกรรม

ผมเข้าใจดีถึงอุดมการณ์ในการทำงานศิลปะ เพราะจะว่าไปแล้วคนที่เรียนมาทางจิตรกรรม ประติมากรรม จักต้องมีการแสดงออกของงานส่วนตัว เพื่อแสดงให้ปรากฏว่าตนเองมีสุนทรียะในจิตใจอย่างไรแล้วถ่ายทอดออกมาให้ประชาชนเห็นและรับทราบอย่างไร ผู้ทำงานศิลปะจึงมีแนวคิด แนวแสดงออกแตกต่างกันไป ส่วนผมไม่ได้ทำงานตามอุดมการณ์ติดต่อกันเพื่อค้นหาความเป็นตัวของตัวเอง หรือถ่ายทอดศิลปกรรมออกมาเสนอในแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะผมทำงานศิลปะน้อย แต่ก็พอจะเข้าใจ ศิลปกรรมที่ดีนั้นย่อมแสดงออกถึงความจริงใจ ความจับใจต่อธรรมชาติอันงดงามรอบตัวเราเอง เพื่อผู้คนรอบข้างของเราจักได้เสพศิลปะอันจะนำมาซึ่งความสุขความบันเทิงอันประณีตให้เกิดขึ้นในจิตใจ ทั้งนี้เพื่อยกระดับจิตใจของเราไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่เจริญแล้วด้วยพุทธิปัญญา ผมเห็นเช่นนี้จริงๆ และจะยืนยันความคิดความรู้สึกอันนี้เสมอไป ถึงแม้ในปัจจุบันงานศิลปะของผมยังไม่บรรลุจุดนี้ก็ตาม แต่ก็หวังไว้ว่าวันหนึ่งข้างหน้าคงจะถึงจุดที่ผมใฝ่ฝันอันนี้

Rama IX Art Museum Foundation

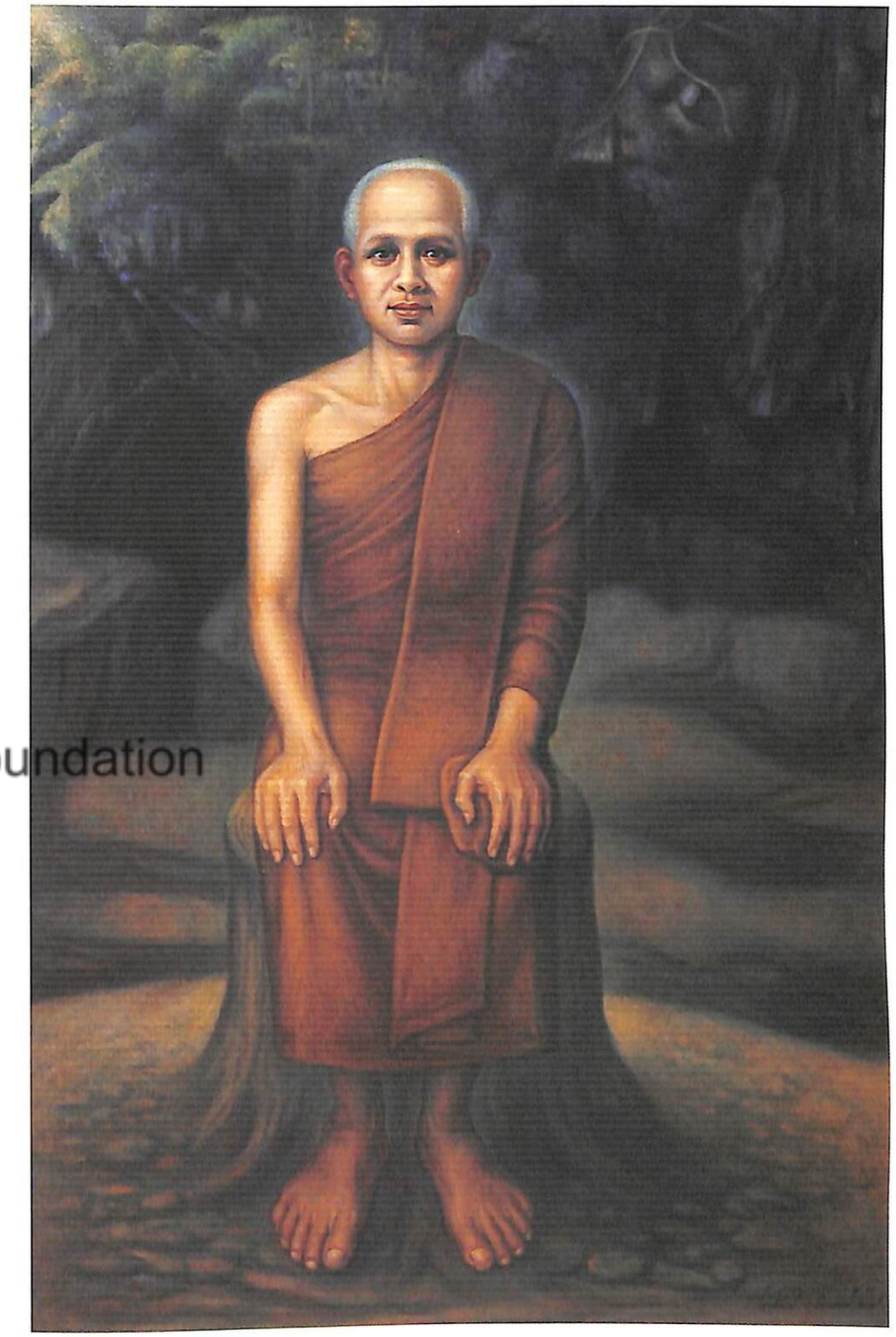

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
บรมครูพระโลกเทพอุดร
สีน้ำมัน, ๘๓ ๕ x ๕๓ ๕ ซม

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
ในหลวงของเรา
สีน้ำมัน, ๑๒๘ x ๑๑๔ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
หลวงพ่อคุณชัยพร
สีน้ำมัน ๔๓ ๕ x ๓๘ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
คุณแม่คุณชัยพร
สีน้ำมัน ๔๓ ๕ x ๓๘ ซม.

Rama IX Art Museum Foundation

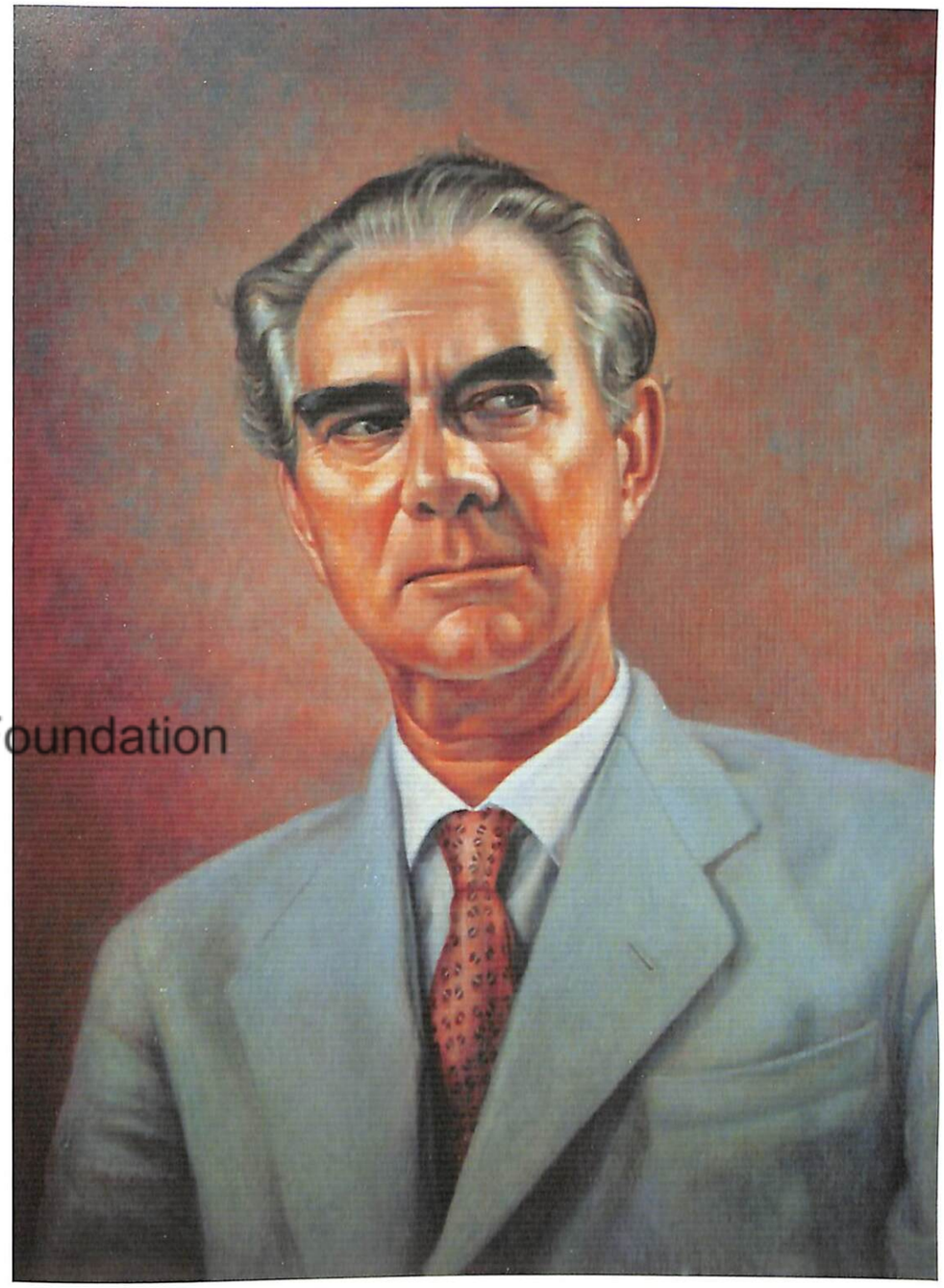

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
อาจารย์ศิลป์ พีระศรี
สีน้ำมัน ๕๓ x ๔๔ ๕ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
อาจารย์ เฟื้อ หริพิทักษ์
สีน้ำมัน, ๖๐ x ๔๐ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
อาจารย์ พร
สีน้ำมัน, ๖๐ x ๔๐ ซม.

Rama IX Art Museum Foundation

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
คุณศรีเพ็ญ
สีน้ำมัน, ๑๐๓ x ๗๕ ซม.

ลาวัณย์ อุปอินทร์
คุณชลิกา
สีน้ำมัน, ๘๔ x ๕๓ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
คุณพ่อ พล ร ท ศรี ดาวราย
สีน้ำมัน, ๙๓.๕ x ๗๔ ซม.

อาจารย์ ลาวัณย์ อุปอินทร์
องค์อร อุปอินทร์
สีน้ำมัน, ๗๐ x ๕๓.๕ ซม.